

A honvéd özvegye

Arany János

(1850 aug.)

*...Gyarlóság, asszony a neved!
Csak egy rövid hó: még a gyász cipő sem
Szakadt el, melyben könnyé olvadt
Niobeként kísérte ki szegény
Atyám holttestét: s ím ő, éppen ő
Férjhez megyen...*

HAMLET

Csatába ment az ifju honvéd,
Kemény, véres volt a csata;
Tengernyi néppel küzdve, megtört
A felkelők kicsiny hada;
De megtartá a tért, hol aznap
Élet-halálra ütközött:
Mert ott esett el mind, a téren!...
A honvéd is azok között.

Ottan feküdt a haldoklók közt,
Nehéz két sebbel kebelén;
Két seb... mind a kettő halálos -
Egyik jobb, másik bal felén;
Nyílt, éktelen, mély, iszonyú, de
Már fájdalom nélkül amaz;
A másik, ámbár láthatatlan,

Gyötrőbb... mert a szívben van az!

"Nem volna énnekem siralmas"

Az ifju felnyög, felkiált -

"Rövid életemre koszorúnak

Föltenni e dicső halált;

S panasz nélkül fetrengenék itt,

Ha eltiport testemen át

Diadalra száguldanának

A harci fújó paripák.

Ha buzgó vérem hullatása

Éretted, óh te drága hon,

Nem esett volna ily hiába...

Múló jegy, összedőlt romon:

Ha áldozat gyanánt esém el,

De nem mint síri áldozat,

Mely vérrel önti bár meg a sírt,

Beléje életet nem ad.

És enyhe voln' e kő alattam,

Ez a halál-vetette ágy,

Ha láthatnám még egyszer őket -

Kikért ez a szív élni vágy;

Ha végálomba csókolhatná

A hív nő e bágyadt szemet,

Miután egy búcsu pillanattal

Megláttam őt s gyermekemet.

Isten hozzád, lelkem fiacskám,

Bús téli fán kis árva lomb,

Játéka minden fürgetegnek,

Mely gyöngye ágaidra ront.

Isten veled, hölgy... oh te nem rég

Menyasszony, és már özvegyem:

Mért oly soká nem élek, mint fog

Szerelmem élni szíveden!"

Száll a sóhaj... elhúnyt az ifjú,

Egyedül - annyi nép között!

Bajtársi még látták elesni,

Nem már, midőn elköltözött.

Széles, nehéz, sötét szárnyával,

Mikép egy óriás madár,

Árnyazta bé a vérmezőt egy

Homályos felleg... a halál.

És a feledség, mint sulyos köd,
Borult a völgyre vastagon;
Elkezde a harcos enyészet
Rabolni a halottakon:
Nem ismeri többé meg a nő
Férjét - az apa nem fiát;
Rokonért rokon, mátkáért mátká
A tért hiába futja át.

De a kétértelmű halálnak
A kósza hír is kötve hitt:
Sokáig várta sok beteg szív
A harcból vissza kedvesit.
A honvéd ifju hölgye is várt...
Napról-napra kikérdezett
Minden madárt, minden szellőt, mely
A harcmezőről érkezett.

Minden nap éledt, minden este
Kihalt szívében a remény;
Viselte már a hervatag bút
Arcán - nem még a gyászt mezén;
Majd fölvevé a bánatos mezt
És... arca rózsaszín leve:
Ő is azokhoz lőn hasonló,
Kiknek "szép özvegy" a neve.

Mint a virághoz, mely kitárta
Kelyhét, a méhek és lepék,
Gyülvén hozzája szép imádók,
Kinyílt szívet meglepék;
Azóta szellőt is, madárt is
Még sürgetőbben vallata:
S midőn, amit várt, bizonyos lőn...
Kezet más ifjunak ada.

Feledte a feledhetetlent;
S midőn a nászi vigalom
Beállta, szíve sima volt már,
Mint rég elült ó sírhalom,
Melyen az élők gyönyöréül
Hímes virágos fű terem...
De már alatt porában a port
Rég elenyészté a verem.

Víg a menyegző; cseng a jókedv;

Hullámszik a dal és zene;
Sugár gyanánt lejt a menyasszony,
Hódít, varázsol kelleme;
Künn rémes éjfél átkozódik,
Fú, sír dühében a vihar:
Benn az öröm jár tölt kehellyel,
A zene szól, a tánc szilaj.

Egyszerre - mint éj a villámtól -
Megnyilatkozik a terem:
Küszöbjén sárga, véres arccal
Megáll a honvéd hirtelen.
A vigadók egymásra néznek,
Rémülve felsikolt a hölgy,
Alatta, mint mélységes örvény,
Indul, forog, süllyed a föld.

"Ne félj, ne rettegj a hivatlan
Vendég miatt, óh szép ara!"
Így búg a honvéd bánatos, de
Komoly, ünnepies szava -
"Ne reszkess a férjtől, ki férjed
Körében ím meglátogat,
Nem fogja visszakövetelni
Sem szívedet, se jobbodat.

Jöttem, hogy, amit sejte a hír,
De nem láttak tanú szemek,
- Amit te hinni úgy siettél -
Halálomról meggyőzzelek.
Igen! mi elváltunk: szabad vagy;
Enyém a sír, tiéd a jog, -
Mert a halottak nem pörölnek,
És én azok közül vagyok.

Eldobtad a tiszteletes gyászt,
Korán vetéd el azt, korán,
Maglehet, e gyász néha-néha
Emlékeztetett volna rám:
És eldobád - hajh, mint csalódtam! -
Azt is, aminél egyebet
Alig szeretnél bennem: egykor
Hiú bálványod... nevemet.

De nem vádollarak... óh e vádat
Inkább magamra emelem:

Annyi őszinte érzeményért,
Mit eltékozla kebelem,
Annyi reményért, mely csalárd lőn,
És annyi esztelen hitért,
Szerelmemért, mely végtelen volt...
És íme most itt van: mit ért!

Élj boldogul... ez könnyű annak,
Ki, mint te, oly hamar feled -
Még egy rövid szó gyermekemről,
Azután, hölgy, Isten veled:
Légy anyja és nem mostohája,
Nehogy eljöjjen egy napon,
És elvezessem kézen fogva
Őt is oda, hol én lakom!..."

Víg a menyegző; cseng a jókedv;
Szól a zene, a tánc szilaj;
Künn rémes éjféli átkozódik,
Fú, sír dühében a vihar; -
Mi elrémíté a menyasszonyt,
Nem volt egyéb, mint képzelet,
Mosolygva nyújtja karját táncra...
Aztán feled, feled, feled!

*

Cseh Tamás : Szeptember elején

(dalszöveg: Bereményi Géza)

Nem nyílnak a völgyben a kerti virágok,
hóban akadt el a szárnyas idő,
és látod emitten a téli világot,
kicsorbult a ködtől a bérci tető.

Kőbe lopódzott a lángsugarú nyár,
benne virít az egész kikelet,
és íme, sötét hajunk kő között fű már,

vérünk a kőnek ad meleget.

Elhull a virág, szirmot bonthat a szégyen,
ülj hitvesem, ülj az ölembe ide.

Elhull a virág, szirmot bonthat a szégyen,
ülj hitvesem, ülj az ölembe ide.

Hasztalan dobjuk az özvegyi fátyolt,
ott csattog, akár a sötét lobogó,
mint csapdosó szárnyak a síri világból,
a szárnyas idő, mit lekötöz a hó.

<http://www.youtube.com/watch?v=R-HzFD8XgG8>